

«М.А.Гендельманның 110 жылдығына арналған «Сейфуллин оқулары – 19» халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының материалдары = Материалы международной научно-практической конференции «Сейфуллинские чтения – 19», посвященной 110 - летию М.А. Гендельмана». - 2023. - Т.І, Ч.І.- Б. 273-274.

637.131.6:65.2(045)

САПАЛЫ СҮТ ШИКІЗАТЫН ӨНДІРУДЕГІ ЗАМАНАУИ ҮРДІСТЕР

*Шугубаева У., 2 курс магистранты
С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық зерттеу университеті,
Астана қ.*

Санитарлық-гигиеналық нормаларға және өңдеушілердің талаптарына сәйкес келетін сүт шикізатын алу тек технологиялық және зоотехникалық міндет болудан қалып, экономикалық, экологиялық және әлеуметтік міндеттер санатына көшті. Оны шешуге ең тиімді және жоғары сапалы өнім алуға мүмкіндік беретін заманауи технологияларды кеңінен қолдану ықпал етуі керек.

Сүт сапасын қамтамасыз ету маңыздылығын сәйкестендірудің халықаралық ережелері, сондай-ақ өндірілетін сүт пен сүт өнімдерінің сапасының халықаралық және отандық заңнама талаптарына сәйкестігін бағалау ережелері мен нысандары белгілейді.

19 ғасырдың ортасына дейін мал шаруашылығы екі негізгі бағытта – сүт және етті бағытта дамыды. Кейбір тұқымдар сүт өнімділігі жағынан, басқалары ет жағынан жақсартылды. 20 ғасырдың басында дүние жүзінің бірқатар елдерінде жағдай өзгерді – қос өнімді тұқымды (құрама) мал өсіру тиімдірек болып шықты. Осыған байланысты өнімділігі біржақты бағыттағы тұқымдарға сұраныс біртіндеп төмендеді. Симментал және басқалары сияқты қос өнімді тұқымдар кеңінен қолданыла бастады. Малшылардың жоғары сүттілігі мен жақсы ет өнімділігін үйлестіре отырып, анағұрлым күшті конституциядағы ірі қара малын жасап, өсіруге деген ұмтылысы артты.

Кесте-1. Қазақстандағы мал шаруашылығы саласының жылдар бойынша дамуы

Көрсеткіштер	Жылдар				2017 жылдан 1990 жылға %- бен.
	1990	2000	2010	2017	
Ірі қара мал саны, млн	9,75	4,1	6,17	6,74	-40
Оныңішінде сиырлар	3,32	2,01	2,75	3,35	+9

%	34	49	45	48	+29
Жалпы сүт өндіру, миллион тонн	5,641	3,73	5,381	5,459	-3
1 сауын сиырдан алынатын орташа сүт, кг	1988	1969	2254	2341	+18
Жан басына шаққандағы сүт және сүт өнімдерін тұтыну, кг	311	235	288	282	-8

Сүтті мал шаруашылығында сиырларды бос ұстау және өнімділігі жоғары ағынды қондырғыларда сауу тиімді. Заманауи сауу технологиялары еңбек шығынын азайтуды, зоотехникалық есепке алуды автоматтандыруды, санитарлық-гигиеналық жағдайды жақсартуды, жоғары сапалы көрсеткіштерімен: бактериялық ластануы төмен және соматикалық жасуша құрамымен сүт өндіруді қамтамасыз етуі керек. Атап айтқанда, бос ұсталған және сауын бөлмеде сауылған малдар сүтті негізгі химиялық заттардың массалық үлесі жоғарырақ алады: майдың деңгейі 0,05%, белок 0,03% және лактоза 0,07% жоғары /1/.

Соңғы жылдары республикада сүттің сапасы айтарлықтай өсті. Бұл, ең алдымен, ауыл шаруашылығы ұйымдарының өздері сапалы және қауіпсіз сүт алуға мүдделі болғандықтан орын алып отыр. Агроөнеркәсіп кешенінің ауыл шаруашылығы ұйымдары заманауи тоңазытқыш қондырғылармен жабдықталған, заманауи сауын алаңдары бар 118 жаңа ферма салынды. Өнеркәсіптік сүт өндіру процестерін механикаландырудағы жаңа саясат сүт сапасының түбегейлі секіруіне айтарлықтай ықпал етті.

Процесті кешенді автоматтандыру – сүттің жоғары сапасына апаратын жол.

Шаруашылықтағы заманауи үрдістер үшін технологиялық жабдықтарды құрудың қазіргі тенденциясы жануарлардың физиологиялық ерекшеліктері мен өнімділігіне қарай өндірістік процестерді толық автоматтандыру, шаруашылықтың биотехникалық кешенін параметрлері мен режимдері бір-бірімен байланысқан икемді өздігінен бейімделетін машиналар жүйесіне айналдыру болып табылады.

Мұндай жүйенің элементтеріне мыналар жатады:

- жем сапасын қамтамасыз ету және үздіксіз бақылау.
- Табынды бос ұстаумен компьютерлік басқару.
- Сауын жүйелері.
- Жаңа сауылған сүтті салқындату жүйелері.
- Әрі қарай өңдеуге көңіл бөлу (сүттің ірімшік жарамдылығы және т.б.)

1. Walter de Gruyter. Management Systems in Production Engineering. Journal, 2018, pp. 20-23.

2. Калмыкова, О. Технология доения и качество молока / О.Калмыкова, Т.Ананьева, И.Колпакова // Животноводство.-2011.- №6.- С.41-42.

3. Китиков, В.О. Научные и технологические подходы в создании передовых технологий в молочном животноводстве на базе роботизированного оборудования // Межведомственный сб. / Механизация и электрификация сел. хоз-ва. – Мн., 2011. – В.43. – С. 160-165.